

Társadalmi – területi marginalizáció, állami függőségek újratermelése perifériák lakóinak napi gyakorlataiban

Timár Judit
MTA KRTK RKI

Az előadás magyarországi elmaradott vidéki térségekben élő, a területi mellett társadalmi marginalizálódásnak is kitett csoportokhoz tartozó lakosoknak a gazdaság és az állam strukturális átalakulásaira adott válaszait vizsgálja. Ezeket a válaszokat nem mint „passzív szereplők” reakcióit, hanem mint a tértermelés aktív részvevőinek tapasztalatait, cselekvéseit elemzi azzal a céllal, hogy ezeken keresztül jusson közelebb a marginalizáció és a függőségi viszonyok (újra)termelésének megértéséhez.

A bemutatandó kutatásban kiemelt szerepet kapott Castel (1993) „szociális kohézió zónáira” vonatkozó koncepciója. E szerint az egyes személyek, társadalmi csoportok a betagolódás társadalmi terétől („zónájától”) a sebezhetőség zónáján át a kiilleszkedési zónáig helyezkedhetnek el, s pozíciójukat két komponens, mint egy „koordinátarendszer” két tengelye jelöli ki (munkához való viszony, társadalmi-családi társas kötelek tengelye). A 4 vizsgált kistérségben életútinterjúkban megkérdezettek ezért nem csak a munkalehetőségek hiányával jellemezhető csoportokból választottuk, hanem bizonyos társadalmi kapcsolatokban a marginalizáltság veszélyét valószínűsítő csoportokból is (romák, fogyatékkal élők, hátrányos helyzetű, így egyedülálló nők). Mivel pedig az etnikai, nemi, testi „másságon” alapuló jelenlegi magyarországi társadalmi kapcsolatrendszerek egyenlőtlenségekkel terheltek, ezek szinte kivétel nélkül minden interjúpartnerünk munkaerő-piaci esélyeit is rontják. A hatalomban, megbecsültségben, művelődési lehetőségekben stb. megtapasztalt nélkülözésük mellett általában a fizetett munkához is nehezebben férnek hozzá, így a sebezhetőség zónájából könnyen átkerülhetnek a kiilleszkedés zónájába.

Az interjúpartnerek megélt tapasztalatai azt támasztják alá, hogy lakóhelyeik periferezációja/marginalizációja, a makrotársadalmi, gazdasági és hatalmi viszonyok és folyamatok nagyon erősen leszűkítik a marginalizálódó társadalmi csoportok cselekvési terét. Ezért a strukturális tényezőkkel együtt az ő legkézenfekvőbb válaszaik is gyakran csak a „napi túlélésre” nyújtanak megoldást. Hosszabb távon a saját és/vagy a falujuk függőségi viszonyainak és a társadalmi-területi marginalizációnak az újratermeléséhez és ezek kölcsönös erősítéséhez járulnak hozzá.